

DIN TJÄNSTE PENSION

23 300
KRONOR I MÅNADEN
FÅR PELLE UT NÄR
HAN BLIR PENSIONÄR

35 400
KRONOR I MÅNADEN
FÅR STINA UT NÄR
HON BLIR PENSIONÄR

PENSIONENS LYFTET

Så kan du höja din pension med 12 000 kronor i månaden

DET ÄR ENKLARE ÄN DU TROR

Så höjer du din pension med flera tusen

Genom att välja sparande med låga avgifter och ta bort onödiga efterlevandeskydd kan du enkelt höja din tjänstepension med flera tusen kronor i månaden.

Trots det är det många som inte utnyttjar den möjligheten.

TJÄNSTEMÅN I PRIVAT SEKTOR på arbetsplatser med kollektivavtal omfattas av ITP (Industrins och handelns tilläggspension). Det innebär att arbetsgivaren varje månad betalar in avgifter till de anställdas pensioner. I ITP ingår även tjänstegrupplivförsäkring och sjukpension som är en extra ersättning vid sjukdom.

Du kan själv till viss del välja hur pensionspengarna ska förvaltas. Det är val som har betydelse för hur stor din pension till slut blir:

- **Traditionell försäkring eller fondförsäkring?**
- **Vilket bolag ska förvalta pengarna? I vilka fonder? Med vilka avgifter?**
- **Med eller utan återbetalnings- och familjeskydd?**

Tjänstepensionens storlek avgörs också av hur mycket du arbetar och tjänar, precis som den allmänna pensionen.

Vill du inte engagera dig i hur pensionspengarna förvaltas kan du välja en traditionell försäkring. Då är det försäkringsbolaget som placerar pengarna i aktier, räntor och fastigheter. Oavsett hur det går är du garan-

”En procentenhet lägre avgift kan ge upp till 25 procent mer i pension.”

terad att få tillbaka minst så mycket som du har sparat.

Vill du vara lite mer aktiv kan du placera pengarna i fonder som du själv väljer. Se bara till att betala så låga avgifter som möjligt. En procentenhet lägre avgift kan ge upp till 25 procent mer i pension.

Gör du inget val placeras dina pengar i en traditionell försäkring utan efterlevandeskydd hos Alecta.

Alla bör med jämna mellanrum se över tjänstepensionens efterlevandeskydd. Att dra ner på det efterhand som behovet av skydd minskar, kan öka pensionens storlek. För att visa betydelsen av de olika valen, har PTKs experter beräknat hur mycket pensionen för två personer med liknande förutsättningar kan skilja beroende på vilka val de gjort i livet.

I vårt exempel här bredvid började Pelle och Stina arbeta i 25-årsåldern och fick då 25 000 kronor i ingångslön. När det är dags att gå i pension får Stina 35 400 kronor i månaden, medan Pelle får nöja sig med 23 300 kronor.

En skillnad på drygt 12 000 kronor.

kollektivavtal. Med kollektivavtal har du ett helt trygghetspaket av försäkringar, bland annat tjänstepension och livförsäkring, och du kan vara säker på att både försäkringsbolagen och deras produkter är prispressade och kvalitetsstämplade.

Även om du väljer att arbeta deltid eller heltid, och när du börjar och slutar ditt yrkesliv påverkar storleken på din pension. Men den största vinsten kan du göra genom att skraddarsy dina kollektivavtalade försäkringar som ger skydd till dina efterlevande om du avlider.

Som du ser har du många möjligheter att påverka. Vår förhoppning är att du här hittar inspiration, vägledning och tips så att du får den pension du ser fram emot.

KRÖNIKAN

ANNA ALLERSTRAND,
pensionsspecialist på PTK

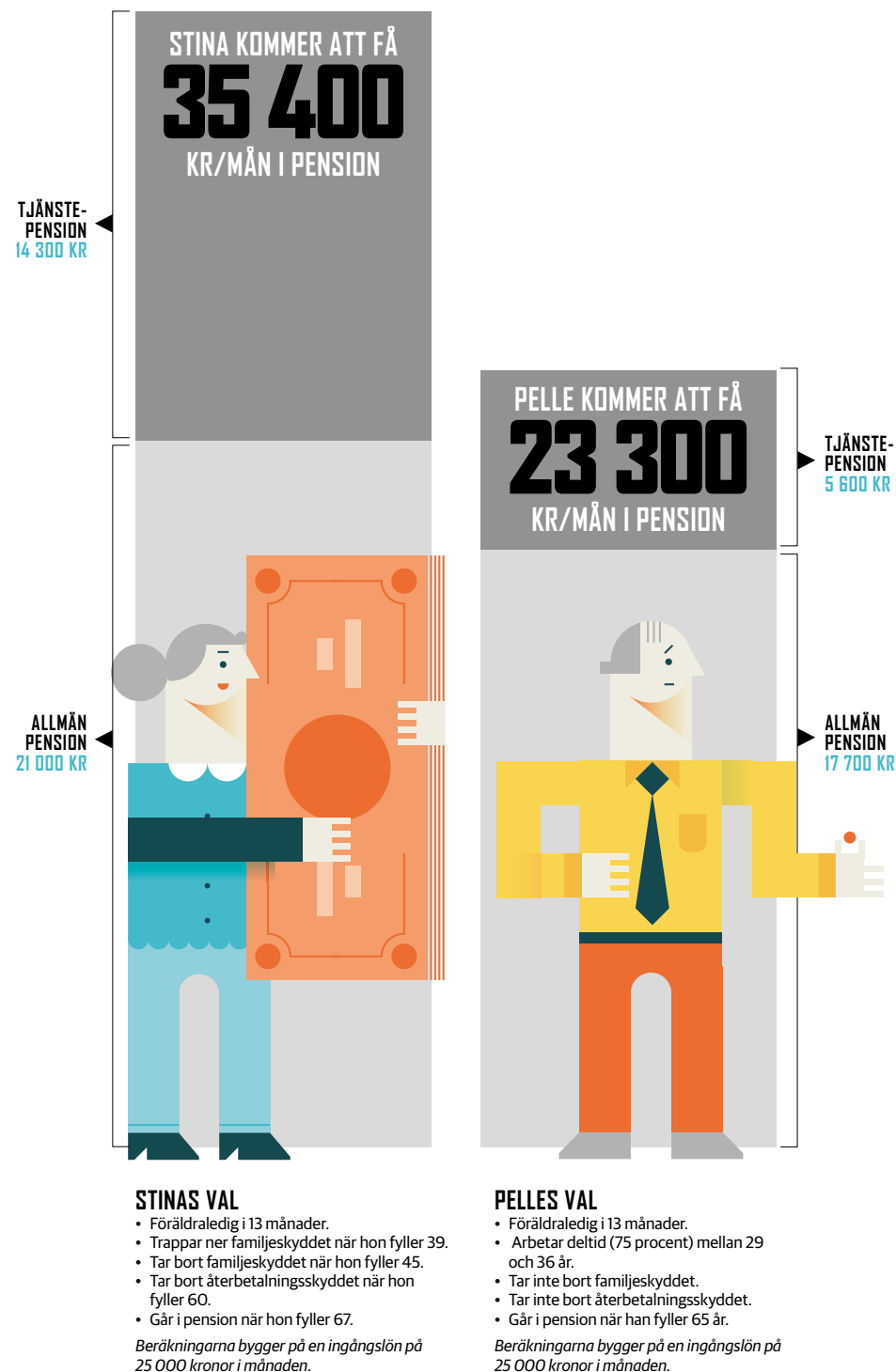
Visst sjutton går det att påverka framtiden för den som vill.

IDAG FÖRVÄNTAS vi göra en massa val. Det handlar om allt från dagis och skola till telefonoperatör och elbolag, och som lök på laxen ska vi fatta beslut om den egna pensionen.

För många människor är framför allt pensionsvalen förknippade med frustration och till och med oro för att ”fel” beslut ska ge dålig pension.

Visst kan man ägna tid och kraft åt att försöka hitta den optimala placeringen av pengarna, men det är ytterst få som lyckas med den bedriften. När jag och mina kollegor är ute och pratar pension lyfter vi, i stället för valet av fond, fram andra val som är mer vardagsnära, men som kan ha lika stor eller större effekt på den framtida pensionen.

Jag pratar om de livsval vi gör genom vårt yrkesliv och som vi faktiskt på förhand kan bedöma värdet av. Självklart är utbildning och valet av arbetsgivare av stor betydelse, framför allt att du som anställd omfattas av

ÄR DU FÖDD 1979 ELLER SENARE och arbetar som tjänsteman på en privat arbetsplats med kollektivavtal har du tjänstepensionen ITP 1. Även om du är född före 1979 kan du ha ITP 1. Det beror på att många arbetsplatser helt går över till ITP 1. Med ITP 1 kan du själva bestämma hur dina pensionspengar ska placeras.

ÄR DU FÖDD 1978 ELLER TIDIGARE och arbetar som tjänsteman på en privat arbetsplats med kollektivavtal är det troligt att du har tjänstepensionen ITP 2. Den största delen i ITP 2 är förmånsbestämd. Det innebär att du får en viss procent av slutlönen i pension. En mindre del, ITPK, kan du placera själv.

SE UPP FÖR PENSIONS-FÄLLORNA

1

AVGIFTER

En procentenhet lägre avgift kan ge upp till 25 procent mer i pension. Se därför till att betala så låga avgifter som möjligt för ditt pensionssparande. Det finns nämligen inget samband mellan höga avgifter och hög avkastning. **SIDORNA 4-7**

2

EFTERLEVANDESKYDD

Ett bra efterlevandeskydd är viktigt om du har minderåriga barn eller en partner med låg inkomst. Lika viktigt är det att ta bort skyddet när det inte längre behövs. Att i tid se över efterlevandeskyddet kan leda till ett par tusen kronor i högre pension varje månad. **SIDORNA 8-11**

3

ARBETSTID

Ju mer du tjänar, desto högre blir tjänstepensionen. Om du till exempel arbetar deltid under flera år när barnen är små, får du räkna med lägre pension än om du arbetat heltid. Hur mycket lägre beror på hur mycket du tjänar och hur länge deltiden pågår. **SIDORNA 12-15**

HÖGA AVGIFTER KAN SÄNKA DIG

Med kollektivavtal får du flera tusen i högre pension

Se till att betala så låga avgifter som möjligt för ditt pensionssparande. En procentenhet lägre avgift kan ge upp till 25 procent mer i pension. Det finns nämligen inget samband mellan höga avgifter och hög avkastning.

FÖR VARJE KRONA EXTRA du betalar i avgifter försvinner lika mycket från din framtida pension. Dessutom går du miste om den extra avkastning som du skulle ha fått om pengarna hade stannat kvar och genererat avkastning år efter år.

Förutom att avgifternas storlek är viktiga för hur stor tjänstepensionen blir, är de kända på förhand. Det är betydligt svårare att förutse fondernas framtida avkastning.

Det är dessutom mycket svårt att avgöra hur avkastningen kommer att skilja sig åt mellan olika förvaltare av en viss fondkategori, inte minst med tanke på att det kanske handlar om en tidsperiod på 30 eller 40 år.

Du bör med jämna mellanrum se över ditt ITP-val. Genom att flytta redan intjänade pensionspengar till fonder med lägre avgifter går det att öka den framtida pensionen. Det är det dock få som gör.

Ungefär 58 miljarder kronor av pensionsspararnas pengar finns därför kvar i försäkringar där man riskerar betala onödigt höga avgifter.

”Det kan handla om skillnader på ett par hundra tusen kronor.”

Tack vare stora upphandlingar och prispress är avgifterna inom den kollektivavtalade tjänstepensionen lägre jämfört med privat pensionssparande.

Över ett arbetsliv kan det handla om skillnader på ett par hundra tusen kronor, vilket grafiken här bredvid visar.

Den som saknar ITP och privat placerar sitt pensionskapital i exempelvis fonden DNB Småbolag betalar under ett yrkesliv 310 000 kronor i avgifter, enligt vårt räkneexempel. Samma fond för den som har ITP kostar 192 000 kronor i avgifter.

Det är en skillnad på 171 900 kronor.

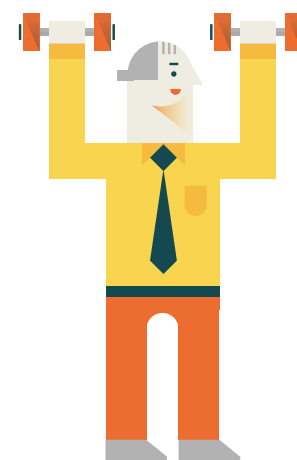
Det är dessutom inget extremt exempel, utan ett helt normalt. Som grafiken här intill visar kan det handla om skillnader på flera tusen kronor i månaden i tjänstepension mellan den som arbetar på en arbetsplats som har kollektivavtalad ITP och den som tvingas till privat pensionssparande.

Trots att personerna har sparat lika mycket pengar, lika länge och i exakt samma fonder.

OM DU INTE VILL VÄLJA placeras dina pensionspengar i traditionell försäkring i Alecta utan återbetalningsskydd. Bolaget placerar i sin tur pengarna i aktier, räntor och fastigheter. Oavsett hur det går är du garanterad att få tillbaka minst det arbetsgivaren betalat in minus skatter och avgifter.

50%

PROCENT ELLER MER av ITP 1-premien måste placeras i en traditionell försäkring. I övrigt avgör du själv hur stor del som ska placeras i en fondförsäkring. Du kan själv bestämma vilket bolag som ska förvalta pengarna.

PELLE. Tack vare att han arbetar på ett företag med kollektivavtal är han garanterad tjänstepension.

8 200
KRONOR I MÅNADEN
LIVET UT HAR STINA I
TJÄNSTEPENSION

**SÅ LITE BETALAR
STINA I AVGIFTER**

192 000 kronor
om du har ITP

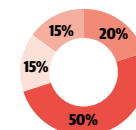

STINA. Har kollektivavtalad tjänstepension och får 3 100 kronor mer i pension än Johan (nedan). Mellan 65 och 85 år innebär det en skillnad på 744 000 kronor i tjänstepension.

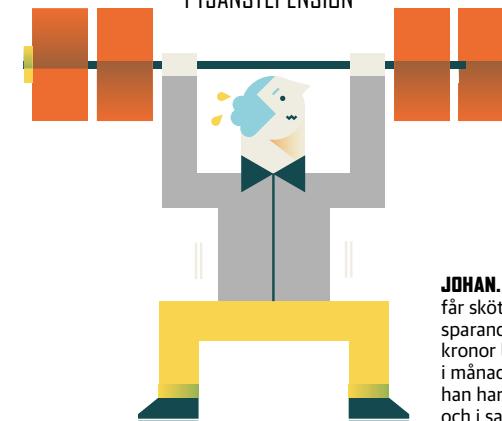
5 100

KRONOR I MÅNADEN
LIVET UT HAR JOHAN
I TJÄNSTEPENSION

**SAMMA FONDER - MEN DE
BETALAR OLIKA AVGIFTER**

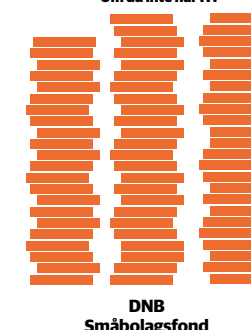
(●) Skagen Globalfond
(●) DNB Småbolagsfond
(●) SPP Obligationsfond
(●) SEB Corporate Bonds

JOHAN. Har inte ITP utan får sköta sitt pensionsparande själv - får 3 100 kronor lägre tjänstepension i månaden än Stina trots att han har sparat lika mycket och i samma fonder.

**SÅ MYCKET BETALAR
JOHAN I AVGIFTER**

310 000 kronor
Om du inte har ITP

4,5%

AV DIN MÅNADSLÖN upp till 36 313 kronor betalar arbetsgivaren varje månad in till din tjänstepension. Tjänar du mer är premien 30 procent på den överskjutande delen.

HAR DU ITP 2 kommer du att få en del av din slutlön i tjänstepension som förmånsbestämd pension. Du tjänar in ITP 2 mellan 28 och 65 år. För att få full ITP ska du arbeta i 30 år. Den premiebestämda delen (två procent av din månadslön) kallas ITPK. Du avgör själv hur de pengarna ska placeras.

EXPERTEN EVA ADOLPHSON, PENSION OCH EKONOMI

KOLLA VILKA LÅGA AVGIFTER DU FÅR MED KOLLEKTIVAVTAL

Du behöver inte själv välja hur pengarna i din tjänstepension ska placeras.

– Det viktigaste är att det finns kollektivavtal på arbetsplatsen. Då kan du vara helt säker på att du får en bra tjänstepension, säger pensionsekonomen Eva Adolphson.

TILL SKILLNAD MOT vad många tror finns det inget samband mellan höga fondavgifter och hög avkastning. Däremot kan höga avgifter bli extremt dyrt i längden. En tumregel är att under ett arbetsliv tar en procentenhet högre avgift bort en femtedel eller mer av tjänstepensionen.

– Avgiften är dessutom det enda som du från början vet hur stor den blir. Vad avkastningen blir hos olika aktörer är omöjligt att veta, säger Eva Adolphson som arbetar på tjänstepensionsföretaget Alecta.

Fondavgifterna är betydligt högre för den som inte omfattas av kollektivavtal och måste välja fonder ”på stan”.

– Höga avgifter leder till lägre pension. Det viktigaste är därför att se till att arbetsgivaren tecknar kollektivtval. Då får alla på arbetsplatsen en bra och prispressad tjänstepension som ger mycket pension för pengarna. Då kan du också vara säker på att du har ett

bra skydd oavsett vilka val du gör.

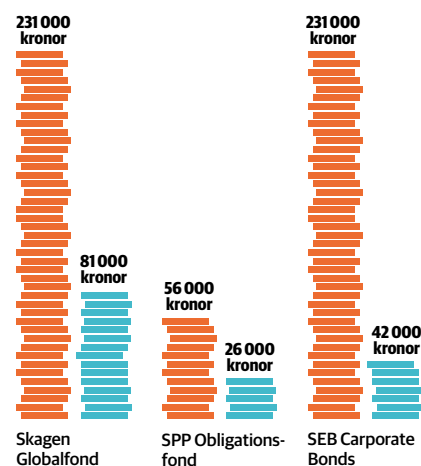
Tjänstepensionen tjänar du in även om du är sjukskriven, får sjukersättning och, i de flesta fall, under större delen av föräldradigheten.

Den som har ITP 1 kan i stor utsträckning själv bestämma hur pengarna ska placeras och av vilket försäkringsbolag. Den enda begränsningen är att hälften måste placeras i en traditionell försäkring. För den andra halvan kan man välja mellan traditionell försäkring eller fonder.

- Den som vill ha ett säkrare sparande bör välja en traditionell försäkring. Då är det försäkringsbolaget som placerar pengarna i aktier, räntor och fastigheter. Oavsett hur det går är spararen garanterad att få tillbaka minst det arbets-givaren betalat in minus skatter och avgifter.

- Den som är beredd att ta en högre risk för att öka chansen att få bättre avkastning på sitt pensionssparande, kan välja

STORA SKILLNADER I AVGIFTER:

FÖRUTSÄTTNINGAR: Så här stor är skillnaden i avgifter mellan den som fonder sparar privat (■) och i ITP (■) under ett yrkesliv.

fondförsäkring och placera pengarna i aktiefonder.

- Den som accepterar en högre risk men inte vill vara aktiv, kan välja en fondförsäkring och ligga kvar i bolagets entrélösning. Den övergår successivt från en hög andel aktier till tryggare placeringar när pensionen närmar sig.

– I en fondförsäkring finns det inget golv nedåt, men å andra sidan ingen begränsning uppåt. Vill man ha en trygg placering där det inte kan rasa för mycket är en traditionell försäkring bra, säger Eva Adolphson.

OM DU BEHÅLLER ENTRÉLÖSNINGEN väljer försäkringsbolaget fonder och risknivå. Entrélösningarna övergår successivt från en hög andel aktier till tryggare placeringar när pensionen närmar sig. På så vis innebär de lägre risk än enskilda fonder.

I EN FOND FÖRSÄKRING finns det ingen garanti som i en traditionell försäkring. Du bestämmer själv vilket av de upphandlade bolagen som ska förvalta dina pengar. Till en början hamnar pengarna i en så kallad entrélösning. Därefter kan du själv bestämma vilka fonder pengarna ska placeras i.

"Många tror att det ska ordna sig av sig själv"

När Johanna Norlin, 33, bytte jobb var hon noga med att kontrollera att det fanns kollektivavtal på den nya arbetsplatsen.

– Inte minst för tjänstepensionens skull.

JOHANNA NORLIN ÄR civilingenjör med inriktning mot bygg- och fastighetsekonomi. Efter att ha arbetat på HSB Stockholm som projektledare och verksamhetschef började hon för några år sedan som projektledare på konsultföretaget Meta i Kista.

– Innan jag började här kontrollerade jag att det finns kollektivavtal och att det betalas in till tjänstepensionen.

Var det villkor för att du skulle ta jobbet?

– Nej, men då hade jag behövt förhandla på ett annat sätt.

Johanna Norlin berättar att hon bor med make och treårig dotter i ett radhus i Stockholmsområdet.

– När vi för några år sedan flyttade till radhuset började jag se över pensionssparandet.

– Efter att avdragsmöjligheterna har försämrats har jag till exempel avvecklat det privata pensionssparandet och ersatt det med annan sparandeform.

Hur mycket diskuterar du tjänstepensionen med kompisar och kollegor?

– Inte så mycket. Vi pratar mer om löner och arbetstider än tjänstepension. Jag tror att det är många som inte vet vilken betydelse tjänstepensionen har. Många litar på systemet, att det ska ordna sig av sig självt.

EXPERTENS KOMMENTAR

Att jobba på en arbetsplats med kollektivavtal ger ett trygghetspaket som är svårt att få till privat. Johanna som har familj med små barn bör se över efterlevandsskyddet så att det är rätt anpassat om något skulle hända. I PTKs rådgivningstjänst kan Johanna se hur familjens ekonomi påverkas samt få råd kring de olika försäkringarna.

– **PENSIONEN** känns ganska långt borta när man är i färd att bilda familj. Men det är ju så klart då man ska tänka på den, säger Johanna Norlin

SÅ LYFTER DU DIN PENSION

Med rätt efterlevandeskydd betalar du inte i onödan

Att i tid se över tjänstepensionens efterlevandeskydd kan leda till ett par tusen kronor i högre pension. Men för den som har familj är det viktigt att inte ta bort skyddet för tidigt.

ETT BRA EFTERLEVANDESKYDD gör att dina närmaste kan få ekonomisk ersättning om du skulle avlida i förtid, vilket inte minst är viktigt om du har minderåriga barn eller en partner med låg inkomst. Är du däremot ensamstående, eller har vuxna barn som flyttat hem-ifrån, kanske du inte längre har behov av ett efterlevandeskydd. Då kan du ta bort det och därigenom höja din egen pension.

Det frivilliga efterlevandeskyddet inom ITP består av två delar:

- **Familjeskydd.** Du bestämmer själv hur mycket ersättning din familj ska få om du avlider och under hur lång tid den ska betalas ut. Ju längre tid och ju högre belopp du väljer, desto mer kostar familjeskyddet som är en livförsäkring. Din ålder har också betydelse för priset. Avgiften för familjeskyddet dras från den ITP-premie som din arbetsgivare betalar in för dig. Högre familjeskydd ger lägre pensionsinsättningar.
- **Återbetalningsskydd.** Efterhand som det sätts in

”Högre familjeskydd ger lägre pensionsinsättningar.”

pengar till din tjänstepension (ITP 1 och ITPK) byggs det upp ett allt större kapital. Skulle du avlida innan pensionen betalats ut får din familj de pensionspengar som du har tjänat in om du har valt ett så kallat återbetalningsskydd. Pengarna betalas ut månadsvis under fem år om du avlider före pensionen. Avlider du efter får din familj ta över de återstående pensionsutbetalningarna.

Har du återbetalningsskydd blir din tjänstepension lägre eftersom du då inte får ta del av de så kallade arvsvinsterna. Det är dock först när du kommer upp i pensionsåldern som återbetalningsskyddet börjar ”kosta” på allvar. Pengarna från avlidna pensions-sparare som saknat återbetalningsskydd delas nämligen mellan sparare som tillhör samma årskull.

Senast när du närmar dig pensionsåldern bör du fundera om du verkligen behöver återbetalningsskyddet eller om du hellre vill ta del av arvsvinsterna.

I PTK RÅDGIVNINGSTJÄNST kan du få hjälp med att se över vilket efterlevandeskydd du har och om det bör ändras. Gå in på radgivningstjanst.se.

STINA sänkte familjeskyddet från två basbelopp under 10 år till ett basbelopp under 5 år vid 39 år och valde sedan bort det helt vid 45 år. Återbetalningsskyddet tog hon bort när hon fyllde 60 år. Det ökade hennes tjänstepension med 1 100 kronor i månaden. Under 20 år blir det 264 000 kronor i högre pension.

+1 100
KRONOR I MÅNADEN
I HÖGRE TJÄNSTE-
PENSION

DET ÄR VIKTIGT att med jämna mellanrum se över sitt efterlevandeskydd. Behöver det utökas? Eller kanske minskas?

PELLE väljer att inte ta bort återbetalningsskyddet eller att sänka familjeskyddet. Återbetalningsskyddet kostar honom cirka 650 kronor i månaden i lägre tjänstepension och familjeskyddet 300 kronor i månaden.

-950
KRONOR I MÅNADEN
I LÄGRE TJÄNSTE-
PENSION

ALLA SOM HAR försörjningsansvar bör ha ett bra efterlevandeskydd. I ITP går det att välja till familje- och återbetalningsskydd.

ÅTERBETALNINGS- OCH FAMILJESKYDDEN ingår inte automatiskt i tjänstepensionen utan måste väljas till. Den som till exempel har minderåriga barn bör välja till skydden, men ta bort hela eller delar när skydden inte behövs längre.

JU HÖGRE FONDAVGIFT, ju bättre måste fonden gå för att kompensera för den högre avgiften för att det ska bli plus för dig som sparare. Du kan byta till ett bolag med lägre avgifter när du vill. På rådgivningstjänst.se får du råd om placeringar och på collectum.se kan du jämföra bolagen.

ÅTERBETALNINGSSKYDDET INNEBÄR ATT din familj får de pensionspengar som du har tjänat in, om du själv skulle avlida innan eller under tiden som pensionen betalas ut. Återbetalningsskydd betalas vanligtvis ut under fem år.

EXPERTEN TOMAS CARLSSON, PENSIONER

KOSTNADEN SYNS INTE – MEN DU KAN FÖRLORA TUSENLAPPAR

Välj rätt efterlevandeskydd och höj din tjänstepension.

– En majoritet av pensionsspararna kan förbättra sina val, säger pensionsexperten Tomas Carlsson.

HAR DU ITP kan du lägga till efterlevandeskydd i försäkringen, vilket innebär att dina närmaste får ekonomisk ersättning om du skulle avlida i för tid.

Skyddet består av två delar.

- **Familjeskydd.** Ett bestämt belopp, som du själv väljer, betalas ut till de efterlevande om du dör innan pensioneringen.

- **Återbetalningsskydd.** Din familj får din premiebestämda ITP om du dör innan hela pensionen har betalats ut.

Dessutom har alla som har ITP och arbetar i genomsnitt minst åtta timmar per vecka även en tjänstegrupplivförsäkring. Med en sådan kan dina efterlevande få upp till 267 000 kronor om du avlider innan du har gått i pension.

– Tjänstepensionen innebär inte

bara mer pengar i plånboken som pensionär. Under hela arbetslivet är den också ett viktigt skydd vid sjukdom och dödsfall. Men det är ett skydd som du bör se över med jämna mellanrum, säger Tomas Carlsson på tjänstepensionsföretaget Collectum.

När bör man göra det?

– När det har hänt något större i livet, till exempel om man har gift sig, blivit sambo, fått barn, skilt sig, gått i pension eller när barnen flyttat hemifrån. Det är händelser som förmodligen påverkar behovet av efterlevandeskydd.

– Men även om barnen bor hemma kan behovet förändras. Många har efter till exempel 15 år byggt upp en bra slant i återbetalningsskyddet och kan då minska familjeskyddets

storlek och på så sätt höja sin egen pension.

Familje- och återbetalningsskydden kostar nämligen i form av lägre pension. Därför är det viktigt att hela tiden anpassa dem till det verkliga behovet.

– Förutom när det händer något stort i livet, tycker jag att man ska se över sina val var fjärde eller femte år. Det här är inget svårt eller något som tar lång tid. Däremot är det väl investerad tid. Att ta bort till exempel återbetalningsskyddet när det inte längre behövs kan för många innebära ett par tusen kronor i månaden i högre tjänstepension.

Trots möjligheterna till högre pension är det många som väljer att ha kvar framför allt återbetalningsskyddet även efter att barnen flyttat hemifrån eller efter att de har blivit ensamstående.

– Det tror jag beror på att det inte finns en synlig kostnad för det, till exempel en avgift, utan en dold sådan i form av lägre pension.

TOMAS CARLSSON
pensions-
expert på
Collectum.

FAMILJESKYDD ÄR EN EXTRA FÖRSÄKRING som du kan lägga till när du gör ITP 1- eller ITPK-valet. Med den får din familj en summa pengar varje månad om du skulle avlida. När du tecknar försäkringen väljer du hur mycket och hur länge ersättningen ska betalas ut.

FAMILJESKYDDET BETALAS UT under 5, 10, 15 eller 20 år, dock längst tills att du skulle ha fyllt 70 år. Kostnaden för familjeskyddet dras från de pengar som betalas in till ITP och beror på vilket belopp du väljer, hur länge det ska betalas ut och hur gammal du är.

"En gång per år ser jag över mina pensionsval"

En gång per år brukar Joseph Moudi, 39, se över sina pensionsval.

– Det är tillräckligt om det inte har hänt något speciellt i livet.

HAN ARBETAR MED PROJEKTERING på Uponor i Västerås som bland annat tillverkar VVS-system för bostäder. Dessutom är han försäkringsinformatör i fackförbundet Unionen.

– Den som jobbar på en arbetsplats med kollektivavtal, som jag gör, har en tjänstepension med bra standardvillkor. Då behöver man inte göra så mycket. Jag brukar själv se över mina egna pensionsval en gång per år och uppmanar kollegorna på jobbet att göra samma sak, till exempel på våren när det orange kuvertet och beskedet från Collectum kommer, säger Joseph Moudi.

– Det är också bra att agera när det händer något stort i livet, till exempel om man gifter sig eller får barn. Familjeskyddet är viktigt när barnen är små. Men när de har flyttat hemifrån bör man ta bort det. Då blir den egna pensionen större. Jag tycker också att man ska ha koll på vilka avgifter man betalar.

Är det svårt?

– Nej, verkligen inte. Men min bild är att många människor har dålig koll, de tycker att pensionsystemet är krångligt och är rädda för att göra fel.

– Många tycker också att pensionen är långt borta i tiden, att de därför inte behöver göra något nu. Men när det är dags att gå i pension kan det vara för sent att agera. Det är när det är många år kvar som du har möjlighet att påverka din pension.

EXPERTENS KOMMENTAR

Joseph verkar ha bra koll. Att se över sina val en gång om året när de olika pensionskuverten kommer är ett bra tips.

– **MÅNGA MÄNNISKOR** har dålig koll, de tycker att pensionsystemet är krångligt och är rädda för att göra fel. Men det är egentligen inte svårt, säger Joseph Moudi.

SE UPP, HA KOLL PÅ ARBETSTIDSBERGET

Deltidsarbetet kan kosta dig tusentals kronor

Arbetar du deltid under flera år när barnen är små bör du räkna med lägre pension. Hur mycket beror på hur mycket du tjänar och hur länge deltiden pågår.

ILLUSTRATIONEN HÄR BREDVID visar med hur mycket tjänstepensionen kan minska för den som går ner på deltid.

Ersättningarna i de flesta av de allmänna trygghetssystemen, till exempel föräldra-, sjuk- och arbetslöshetsförsäkring och den allmänna pensionen, utgår ifrån hur mycket du tjänar. Arbetar du deltid, och därmed går ner i lön, minskar ersättningarna om du inte tjänar över vissa nivåer. Då kan du i många fall gå ner på deltid utan att ersättningarna berörs.

Så är det inte med tjänstepensionen. För den finns det ett mycket starkt samband mellan lörens nivå och pensionen, oavsett inkomst. Det innebär att ju mer du tjänar, desto större påverkan på pensionen har deltidarbete. Undantaget är personer med ITP 2 vars pension till viss del är förmånsbestämd. Den behöver inte påverkas av att du arbetar deltid under några år om du senare går upp på heltid igen.

ITP 1 och ITPK är däremot premiebestämda tjänstepensioner. De inbetalningar som din arbetsgivare gör till tjänstepensionen beräknas på din månadslön. Ändras den, påverkar det direkt inbetalningarna och i

”Med deltidarbete betalas det inte in lika mycket till tjänstepensionen.”

sin förlängning hur mycket du får ut i pension.

Har du ITP 1 är det din kontant utbetalda bruttolön som ligger till grund för inbetalningarna. Det betyder att till exempel bonus och semestertillägg är pensionsgrundande, medan en bilförmån inte är det.

Deltidsarbete innebär i allmänhet lägre inkomst och därmed betalas det inte in lika mycket till tjänstepensionen.

För att motverka att småbarnsföräldrar drabbas alltför hårt betalar de flesta arbetsgivare in till ITP även under föräldraledigheten.

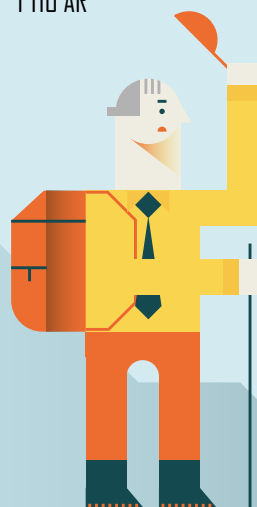
I det allmänna pensionssystemet finns så kallad pensionsrätt för barnår. Det innebär att den förälder som har lägst inkomst får extra pensionsrätter under barnets fyra första år.

Det är fortfarande mycket vanligare att kvinnor arbetar deltid än att män gör det, även om skillnaderna mellan könen har minskat sedan 1980-talet. Omfattningen av deltidarbetet varierar också mellan generationerna. Många småbarnsföräldrar deltidarbetar. Men när barnen blir större sjunker andelen för att sedan öka något när pensionen närmar sig.

FÖR DE FLESTA påverkas inte tjänstepensionen i någon större utsträckning av deltidarbete under några få år. Deltidsarbete under många år kan däremot ge en ganska stor negativ påverkan på tjänstepensionen.

75 000 TIMMAR. Ungefär så mycket måste vi arbeta för att komma upp i heltid under ett arbetsliv (40 år). Den som arbetar kortare tid får i allmänhet räkna med lägre pension.

-3 700
KRONOR I MÅNADEN I TJÄNSTEPENSION FÖRLORAR PELLE OM HAN ARBETAR DELTID I TIO ÅR

PELLE ARBETAR 75 procent i fem år när barnen är små, vilket kostar honom 200 kronor i lägre tjänstepension. Skulle han göra det i tio år skulle hans tjänstepension minska med ytterligare 3 500 kronor i månaden.

SÅ MYCKET MINSKAR TJÄNSTEPENSIONEN I MÅNADEN VID DELTIDSARBETE:

Lön vid 30 år	Arbetar i procent	Antal år	Minskad månads-pension
25 000	50	2	100
25 000	75	2	0
25 000	50	5	400
25 000	75	5	200
25 000	50	10	4 100
25 000	75	10	3 700

Lön vid 40 år	Arbetar i procent	Antal år	Minskad månads-pension
40 000	50	2	400
40 000	75	2	300
40 000	50	5	1 600
40 000	75	5	1 300
40 000	50	10	8 800
40 000	75	10	8 200

I ITP INGÅR ÅLDERSPENSION. sjukpension och en tjänstepension (TGL) som ger din familj en engångssumma om du skulle avlida innan du går i pension. Det ingår även en premiefrielseförsäkring som gör att pengar betalas in till din tjänstepension om du är föräldraledig eller sjukskriven.

BLIR DU SJUK fortsätter inbetalningarna till din tjänstepension genom premiefrielseförsäkringen. Dessutom får du ITPs sjukpension samtidigt som du får pengar från Försäkringskassan.

FÖR ATT OMFATTAS AV ITP räcker det att du är arbetsför när försäkringen träder i kraft. Det krävs ingen hälsoprövning. Försäkringen börjar gälla antingen när du anställs hos en arbetsgivare som har ITP eller när arbetsgivare tecknar kollektivavtalet.

OM DU BEHÖVER SLUTA ARBETA före 65 på grund av din hälsa ska du i första hand försöka få ersättning från Försäkringskassan i stället för att ta ut förtida pension. Om du får ersättning från Försäkringskassan fortsätter inbetalningarna till din tjänstepension.

EXPERTEN ANNA ALLERSTRAND, PENSIONER OCH FÖRSÄKRINGAR

SÅ MYCKET LÄGRE PENSION OM DU DELTIDSARBETAR LÄNGE

Långa perioder av deltidarbete leder till lägre pension.

– I dag är det nästan raka rör mellan det man tjänar och vilken pension man kommer att få, säger Anna Allerstrand som är pensionspecialist på PTK.

MÅNGA VÄLJER ATT ARBETA

deltid under en del av sitt yrkesliv, framför allt när barnen är små.

– Tidigare hade det inte så stor betydelse för pensionen om en person gick ner i arbetstid under några år. Det kan det ha nu. Men man ska inte överdriva betydelsen, framför allt inte om det bara handlar om en kortare period. Den allmänna pensionen till exempel, tar viss hänsyn till småbarnsåren.

– Det går heller inte att säga vad som är rätt och fel. Det varierar från person till person beroende på bland annat vilken livssituation man befinner sig i och hur man prioriterar. Det viktiga är att man vet vad man gör, säger Anna Allerstrand.

Hon betonar att den som väljer att arbeta deltid inte ska känna dåligt samvete.

– Däremot bör man noga fundera igenom vad man ska göra. Även om det är lätt att se hur ekonomin påverkas här och nu om man går ner i arbetstid, gäller det att tänka lite längre. De beslut man fattar i dag kan få stor betydelse i framtiden. Det gäller framför allt vid långvarigt deltidarbete.

Det finns några enkla sätt att jämföra ut framtida pensionskillnader mellan makar eller motsvarande:

- **För över hela eller delar av premiepensionen till den i ett förhållande som gått ner mest i arbetstid för att ta ansvar för hem och hushåll.**
- **Dela på deltiden.**
- **Öka det privata sparandet.**

– Men det är ganska mycket pengar som behövs för att kompensera för minskade pensionsinbetalningar,

SÅ MYCKET KOSTAR DELTIDSARBETE:

400 kronor i månaden om du tjänar 25 000

1600 kronor i månaden om du tjänar 40 000

Så här mycket förlorar den som arbetar halvtid i fem år i tjänstepension per månad. Beräkningen utgår ifrån att personen börjar arbeta vid 25 års ålder och får sitt första barn som 30-åring.

framför allt för den som arbetar deltid länge.

Även om andelen män som arbetar deltid ökar, är det fortfarande framför allt kvinnor som går ner i arbetstid när barnen är små.

– Jag tycker att man i familjen noga ska diskutera igenom hur man ska göra och inte utgå ifrån att det är kvinnan som ska minska sin arbetstid bara för att det varit det vanliga. En bra idé är ofta i stället att båda går ner i arbetstid.

– Med tanke på att många förhållanden inte är livslånga, tycker jag att det är viktigt att ibland vara lite om sig och kring sig även om det kan låta tråkigt. Det kan ju vara svårt att i efterhand kräva kompensation från expartner för att man har fått en sämre pension.

ANNA ALLERSTRAND
pensions-
specialist på
PTK.

I FÖRSTA HAND BETALAS ÅTERBETALNINGSSKYDDET och familjeskyddet ut till make/maka, sambo eller registrerad partner. I andra hand till arvsberättigade barn, oavsett ålder. Det går att ändra ordningen på förmånstagarna och även lägga till tidigare partner, fosterbarn eller styvbarn.

I EN HÄLSODEKLARATION SKA DU SVARA på frågor om din hälsa och i vissa fall komplettera med uppgifter om eventuella sjukdomar, tidpunkter för sjukskrivning, läkare och mediciner. Uppgifterna kan ligga till grund för din ansökan om efterlevandeskydd.

"Just pensioner är inget vi brukar prata om"

Under de senaste åren har Alexia Kafkaletos, 28, varit föräldra- och studieledig.

– Jag har inte tänkt på hur det påverkar pensionen att gå ner i arbetstid.

ALEXIA KAFKALETOS bor i Stockholm tillsammans med sambo och 2,5-årig dotter. Hon arbetar som projektledare på ett företag i mediebranschen.

– Sedan i december förra året jobbar jag heltid igen. Dessförinnan var jag föräldraledig på heltid i ett år och fem månader. Dessutom arbetade jag under några månader deltid för att kunna studera.

– Jag har inte funderat så mycket på vad föräldraledighet och deltidarbete betyder för pensionen. Just pensionen är inget jag brukar prata med mina kompisar om. Den känns ganska så avlägsen, även om jag vet att det är nu det går att göra något åt den. När är det dags att gå i pension är det för sent.

Företaget som Alexia Kafkaletos arbetar på har kollektivavtal. Det innebär att arbetsgivaren varje månad betalar in till hennes tjänstepension.

I tjänstepensionen ingår bland annat ett familjeskydd för den som önskar och har behov av det.

– Jag har hittills inte gjort några val. Det gäller bara att ta sig tid och läsa på lite. Det ska jag göra nu.

EXPERTENS KOMMENTAR

Eftersom Alexia har ITP1 och jobbar på en arbetsplats med kollektivavtal blir det inget avbrott i pensionsinbetalningarna när hon varit föräldraledig. Att jobba deltid några år när barnen är små är inte katastrof för pensionen även om den påverkas. Långvarig deltid är däremot inget jag rekommenderar.

– JAG HAR INTE FUNDERAT så mycket på vad föräldraledighet och deltidarbete betyder för pensionen, säger Alexia Kafkaletos.

SÅ HÄR FUNKAR DIN PENSION

Hur mycket du får i pension avgörs av din livsinkomst.

Men också av om du har haft tjänstepension, privat pensionssparande och hur det går för svensk ekonomi och för dina egna pensionsplaceringar.

DEN STATLIGA ALLMÄNNA PENSIONEN är basen i pensionssystemet. Så snart du har en inkomst och börjar betala skatt tjänar du in till den allmänna pensionen. Ju högre lön, och ju längre du arbetar, desto högre blir pensionen upp till ett visst tak.

2015 motsvaras taket av en månadslön på 39 072 kronor. Inkomster därutöver ger inte högre allmän pension.

Varje år betalas det in motsvarande 18,5 procent av din lön till den allmänna pensionen.

Merparten går till inkomstpensionen. Det är pengar som du inte kan placera själv.

2,5 procentenheter går till premiepensionen som är den delen av den allmänna pensionen som du kan placera själv i fonder.

Den som under sitt liv haft låg eller ingen inkomst får en så kallad garantipension.

En allt större och viktigare del av de flesta svenskers pension är tjänstepensionen. Den bygger i allmänhet på kollektivavtal mellan fackförbund och arbetsgivare.

De olika pensionerna påverkar inte varandra, utan läggs ihop och blir tillsammans din totala pension.

I toppen av pensionspyramiden finns det privata sparandet som kan bestå av många olika delar, till exempel amortering på bostadslånen.

TJÄNSTEPENSION

Tjänstepensionen är en allt större och viktigare del av de flesta svenskers pension. Den bygger i allmänhet på kollektivavtal mellan fackförbund och arbetsgivare. På arbetsplatser utan kollektivavtal kan arbetsgivaren teckna individuella försäkringar, men det är inget tvång.

Är du privatanställd tjänsteman och har en kollektivavtalad tjänstepension omfattas du av ett färdigt försäkringspaket, ITP. I det ingår ålderspension, ersättning vid långvarig sjukdom och möjlighet för efterlevande att få ersättning om du skulle avtida i förtid.

Tjänstepension

ALLMÄN PENSION

Basen i pensionssystemet. Tidigast från 61 års ålder kan du ta ut din allmänna pension (den statliga). Uttag i förtid minskar pensionen längre fram.

Allmän pension

Privat sparande

PRIVAT SPARANDE

I toppen av pensionspyramiden finns det privata sparandet som kan bestå av flera olika delar, till exempel amortering på huslån eller sparande i investeringssparkonto (ISK).

PREMIEPENSION

Den del av den allmänna pensionen som du själv kan placera i fonder som finns registrerade hos Pensionsmyndigheten. Den som inte gör något eget aktivt val får sitt kapital placerat i det statliga alternativet som kallas för AP7 Såfa som är en fond där risknivån anpassas efter spararens ålder.

Premiepension

PENSIO...NÄR?

JOBBAR DU TILL 67 ÅR i stället för till 65, tjänar du in allmän pension i ytterligare två år. Så är det inte med automatik i ITP.

Däremot kan du förhandla med din arbetsgivare om ytterligare inbetalningar efter att du fyllt 65 år.

Senast några år innan du planerar att gå i pension bör du se över dina pensionsavtal, det gäller inte minst eventuella familje- och återbetalningsskydd. Den som tar bort återbetalningsskyddet kan öka tjänstepensionen rejält.

ITP betalas normalt ut från 65 år, men kan tas ut redan från 55 år. Tar du ut pensionen förtid blir månadspensionen lägre. Hur mycket beror på när du börjar.

Det går att ta ut ITP på deltid, till exempelvis 25 eller 50 procent, om du samtidigt går ner i arbetstid.

Du bestämmer själv under hur lång tid din tjänstepension ska betalas ut - under fem år, livet ut eller något däremellan.

- Om du tar ut hela tjänstepensionen mellan 65 och 70 år, sänks din sammanlagda pension dagen efter att du fyllt 70 år.

- Om du har valt att placera dina pensionspengar i fonder bör du i god tid inför pensioneringen överväga att byta till ett sparande med mindre risk.

- I ITP har du rätt att flytta dina pengar fram till att försäkringen har börjat betalas ut. Därefter kan du inte göra några ändringar.

- För den som är född 1953 eller tidigare beräknas den allmänna pensionen delvis enligt gamla regler.

84

ÅR ÄR MEDELLIVSLÄNGDEN för kvinnor i Sverige. 1960 var den 75 år. Den ökade medellivslängden ställer mycket stora krav på pensionssystemet.

AVGIFTERNA FÖR FONDSPARANDE ÄR OFTA högre än för traditionell försäkring. Avkastningen på fondförsäkringen beror på hur det går för de fonder du har valt att placera i. Den kan alltså bli både högre och lägre än om du valt en traditionell försäkring med garanti.

HAR DU I DAG ETT PRIVAT PENSIONSSPARANDE är det bra om det går över till en annan sparform. Ett växande alternativ är så kallat investeringssparkonto (ISK) där man kan samla fond- och aktiesparande och som schablonbeskattas varje år.

OM DU HAR ITP 1 ELLER ITPK utan återbetalningsskydd men vill ändra till återbetalningsskydd inom 12 månader efter ändrad familjesituation, krävs det inte någon hälsoprövning. En förutsättning för att familjeskyddet då ska betalas ut, är dock att du inte var så allvarligt sjuk att du avled av sjukdomen inom ett halvår.

LIVSTRAPPAN

Hur länge du studerar, när du börjar arbeta, hur länge och hur mycket du arbetar, din lön, vilket familjeskydd du väljer, hur du placerar dina pensionspengar och vilka avgifter du betalar. Allt detta påverkar din framtida pension.

Med kollektivavtal har du dessutom ett bra försäkringsskydd.

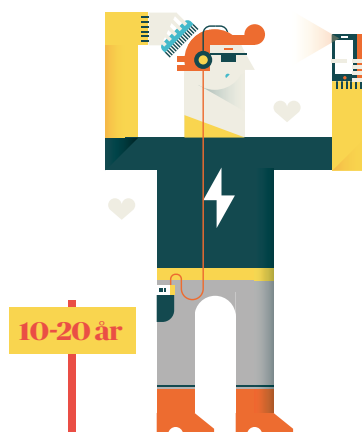
SKILLNADEN mellan höga och låga avgift kan innebära flera hundra tusen kronor i högre eller lägre pension.

OM DU HAR VALT att placera dina pensionspengar i fonder bör du i god tid inför pensioneringen överväga att byta till ett sparande med mindre risk.

JOBBA LÄNGE. Bra lön i början av yrkeslivet är extra bra. Då sätts det av en stor pensionspremie som kan förränta sig under många år.

ALLA SKATTEPLIKTIGA arbetsinkomster upp till en viss nivå är pensionsgrundande i det allmänna pensionssystemet. Det innebär att du kan tjäna in till pensionen även vid extraarbete under skol- och studietid.

NÄR DU BÖRJAR ett nytt arbete bör du fråga om det finns kollektivavtal. Då vet du att du får en riktigt bra tjänstepension med ett bra sjukförsäkringsskydd.

10-20 år

GOD UTBILDNING ökar chanserna till bra och stimulerande arbete. Men tänk på att ju senare du kommer in i arbetslivet, desto mindre blir din framtida pension.

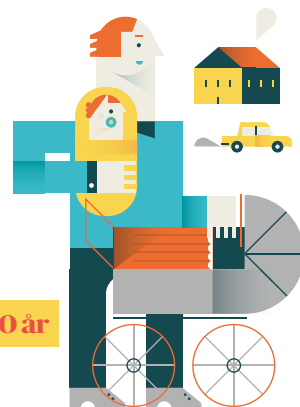
20-30 år

FRÅN ATT DU HAR FYLLT 25 ÅR betalas det in till tjänstepensionen ITP (om det finns kollektivavtal på din arbetsplats).

30-40 år

NÄR DET HÄNDER NÅGOT STORT I LIVET är det bra att se över tjänstepensionens frivilliga efterlevandeskydd. Familje- och återbetalningsskydd kostar i form av lägre pension, men gör samtidigt att dina närmaste kan få ekonomisk ersättning om du skulle avlida i förtid.

40-50 år

JU MER DU TJÄNAR, desto större del av den totala pensionen kommer att bestå av tjänstepension när det är dags för dig att gå i pension.

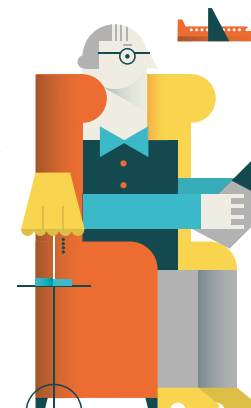
50-60 år

OM BARNEN HAR FLYTTAT hemifrån, eller om du till exempel har blivit ensamstående, bör du fundera på att ta bort efterlevandeskydden och därmed höja din egen pension.

60-70 år

ITP BETALAS NORMALT UT från 65 år, men kan tas ut redan från 55 år. Tar du ut pensionen i förtid blir månadspensionen lägre. Hur mycket beror på när du börjar. Det går att ta ut ITP på deltid om du samtidigt går ner i arbetstid.

ATT I TID se över tjänstepensionens efterlevandeskydd kan leda till ett par tusen kronor i högre pension.

LÖNEVÄXLING För alla som tjänar minst 40 000 kronor i månaden kan lönevaxling vara ett bra sätt att höja sin framtida pension. Vid lönevaxling avstås en del av lönen i utbyte mot extra pensionsbetalningar. Eftersom det är lägre arbetsgivaravgift/skatt på pensionspremie än på lön, kan arbetsgivaren betala in lite mer pengar till den anställdes pension utan att det kostar något extra. Tjänar du under 40 000 kronor i månaden kan lönevaxling leda till mindre allmän pension.

FÖRSÖK ATT DELA på deltidsarbete med din partner. Deltiden påverkar din tjänstepension negativt. För att jämna ut framtida pensionskillnader kan man föra över hela eller delar av premiepensionen till den i förhållandet som går ner mest i arbetstid.

KNEGDEG.SE VISAR HUR MYCKET DU TJÄNAR PÅ ATT HA KOLLEKTIVAVTAL Gå in på PTKs sajt Knegdeg.se och se vad kollektivavtal kan betyda för din ekonomi.

LÄS MER OM DIN PENSION

Se då och då över din framtida pension.

Det kan ge både bättre ekonomi och skydd för dig och din familj. Samtidigt.

RÅDGIVNINGSTJÄNST.SE

Här får du konkreta råd och tips om du har ITP:

- Hur du kan höja din pension genom att sänka avgifterna. Du får råd om hur du kan placera ditt pensionskapital så att det passar dig.
- Vilket försäkringsskydd du har vid sjukdom och hur du kan förbättra det – om det behövs.
- Hur du kan anpassa ditt efterlevandeskydd till din familjsituation. Du ska ha de efterlevandeskydd du behöver – varken mer eller mindre.

Rådgivningstjänst.se ger konkreta råd som hjälper dig att fatta välgrundade beslut om din tjänstepension.

Tjänsten är gratis och hjälper dig att fatta beslut utifrån din ekonomi, din familjsituation och dina önskemål.

HÄR KOLLAR DU DIN PENSION

MINPENSION.SE

Här kan du se hur mycket du tjänat in till din pension och få en samlad bild av både din allmänna pension (inkomstpension och premiepension) och din tjänstepension. På sajten kan du även göra en prognos över din framtida pension.

HÄR ÄNDRAR DU DIN PENSION

COLLECTUM.SE

Här kan du se om du har tjänstepensionen ITP och i vilken form (ITP 1 eller ITP 2). Du kan också välja vilket bolag som ska förvalta din ITP/ITPK och vilket familjeskydd du vill ha.

Adress: PTK, Box 3036, 103 62 Stockholm
E-post: info@ptk.se
Webb: www.ptk.se

facebook.com/PTK1973

twitter.com/ptkpension